O ședință eficientă

(Sfîrșit).

că, după cum s-a exprimat Leonid Kravciuk, pe teritoriul ucrainean operează deja grupuri de teroriști. Este absolut clar că a trebuit să dau răspunsuri la aceste întrebări și m-am străduit să explic din a cui vină am ajuns la o asemenea situație, am arătat că noi nu sîntem implicați în actele de terorism, deoarece ar fi o aberație să ne facem noi înșine rău, de exemplu să aruncăm în aer pilonii de înaltă tensiune din nordul republicii, în timp ce avem nevoie acută de energie electrică. Adică am spus clar că separatiștii sînt cei care ne decuplează de la stația Dnestrovsk, am arătat care sînt realitățile și din punct de vedere cronologic am indicat cauzele conflictului, cine a format detașamentele de gardiști, diferitele formațiuni bandițești, cine l-a chemat pe pămînturile noastre pe cazaci, inclusiv pe cazacii din zona Mării Negre, mai bine zis pe cazacii ucraineni, care își bat joc de populația moldovenească din stînga Nistrului, ceea ce ne-a și făcut să ne apărăm. Am subliniat că nimeni nu dorește mai mult decît poporul nostru, decît mine, încetarea conflictului, că s-a gîndit, «bine» cine s-a gîndit să plaseze toată industria noastră pe malul stîng al Nistrului, ca să rămînem astăzi fără curent electric și gaze.

Am amintit că am primit o misiune din partea O.N.U., că vom invita și una din partea C.S.C.E., ar putea veni la noi și alte misiuni, să vadă cine e vinovat într-adevăr de acest conflict — dictatura militară de la Tiraspol sau noi, cei de pe malul drept al Nistrului, care sîntem supuși atacurilor din toate tipurile de arme, că numai ogive nucleare nu se lansează!

Am subliniat în declarația mea că dacă opinia publică se va orienta numai după programul «Ostankino», nici nu se va înțelege că nu se trage doar dintr-o singură parte. Am declarat că fac totul pentru a opri conflictul, dar că am nevoie de ajutor. Pentru că a venit un Smirnov, născut prin Kamceatka și educat la Kahovka, și în doi ani și-a creat o republică în Moldova, neacceptînd astăzi nici un dialog. În aceste condiții, el trebuie ajutat să plece de unde a venit, deoarece, chiar și întors de la Istanbul, cu toate că nu-mi vine ușor, îi invit pe liderii separatiști la dialog, dar ei nu acceptă. Pînă la urmă, însă, sîntem interesați, împreună cu toți vecinii noștri, ca acest conflict să fie depășit cît mai repede, în acest scop am revenit la instituția celor patru miniștri de externe, care funcționează, ba mai mult decît atît, — am revenit la decizia de la Istanbul ca să fie create și introduse forțe de dezangajare. La reuniune a fost făcută o propunere care urmează să fie prezentată Parlamentului — ca forul legislativ să adreseze un apel României, Bulgariei, Rusiei, Ucrainei, Republicii Belarusi pentru ca aceste state, însă în primul rînd Forțele Armate ale Republicii Moldova, să creeze forțe de dezangajare. Consider că ar fi una dintre cele mai bune soluții privind introducerea în zona de conflict a unor forțe absolut neutre, după care Parlamentul va continua dezbaterea celor trei proiecte de documente privind statutul raioanelor răsăritene ale Republicii Moldova. Vreau să subliniez, în concluzie, că toți președinții, mai ales Președintele Consiliului Suprem al Republicii Belarusi, Stanislav Șușkevici, Președintele Kazahstanului, Nursultan Nazarbaev, s-au pronunțat — și au fost susținuți de noi — ca aceste procese să nu afecteze integritatea teritorială a niciunui stat independent, membru al C.S.I. Este exact ceea ce ne dorim și noi.

I.: Domnule Președinte, fiindcă s-au discutat și probleme de ordin economic, vă rugăm să vă referiți și la acest aspect.

R.: Cred că, răspunzînd acestei întrebări, aș face unele repetări. Deaceea voi spune doar că s-a observat o tendință care rezultă din legăturile reciproce din cadrul C.S.I. sau, mai bine spus, din cadrul fostei U.R.S.S. Da, înțelegem foarte bine că nu trebuie să ne limităm doar la aceste legături. Înțelegem foarte bine că trebuie să ne încadrăm în Occident, că trebuie să atragem aici capital străin — fie din Israel, fie din Germania, fie chiar și de mai departe — din S.U.A., — care au o atitudine bună față de noi, creîndu-ne un climat favorabil, inclusiv acordîndune clauza națiunii celei mai favorizate, dar, totuși, trebuie să fim conștienți de faptul că, înainte de a atinge aceste idealuri, trebuie să trăim astăzi, iar astăzi nu putem rupe legăturile economice existente. Au fost discutate unele probleme, în care am avut și noi pozițiile noastre și chiar dacă am semnat unele declarații sau unele acorduri, s-au făcut obiecțiile cuvenite, cum ar fi hotărîrea privind crearea Curții Economice a C.S.I. sau sprijinirea propunerii Președintelui Nursultan Nazarbaev de a se crea un consiliu economic consultativ al țărilor membre în C.S.I., alte probleme. În general, cînd abordăm asemenea aspecte, trebuie să pornim de la realități, iar realitățile sînt că astăzi trebuie să arăm, să semănăm, să recoltăm. Aș mai adăuga că tot astăzi primul ministru Andrei Sangheli a reușit să obțină ridicarea blocadei economice în ceea ce privește asigurarea republicii cu combustibil. Domnul Sangheli a avut întîlniri cu Egor Gaidar, șeful cabinetului de miniștri al Rusiei (dacă va fi confirmat în această funcție), cu primarul Moscovei, cu alte persoane oficiale.

I.: Un loc important printre chestiunile incluse în ordinea de zi a revenit pachetului de probleme militare. Care este raportul dintre Republica Moldova și statele comunitare sub acest aspect?

R.: După cum știți, Moldova nu participă la realizarea acestui pachet de probleme, deoarece nu cooperăm în cadrul comandamentului unic al forțelor militare unificate ale C.S.I. Cu toate acestea, Republica Moldova a semnat documentul de aderare la Tratatul de neproliferare a armelor nucleare.

(Moldova-pres).

Teroare împotriva populației moldovenești

După cum transmite corespondentul agenției Moldova-pres, gardiștii de la Ribnița au înființat un detașament cu destinație specială, condus de locțiitorul șefului miliției locale, Pașko, care are sarcina de a nimici populația moldovenească sau de a o alunga din oraș.

Teroriștii, care au la dispoziție arme și două mașini de marca UAZ-469 nr. 8340, îi opresc pe băștinași în stradă, îi îmbrîncesc în mașini și îi duc la stația de epurare a apei de la marginea orașului, unde sînt maltratați în mod barbar, după care li se pune condiția: ori părăsesc casele, ori vor fi înecați.

Gardiștii motivează dezlănțuirea acestei terori împotriva moldovenilor prin faptul că anume ei ar fi vinovați de difuzarea, în ultimele zile, în presa națională, a informațiilor că la Uzina metalurgică din Ribnița se produc aruncătoare de mine.

(Moldova-pres).

«Basarabia: calvarul de ieri și de azi»

Cu acest generic acum zece zile, în Moldova de pe malul drept al Prutului a început să-și desfășoare nobila activitate un grup mobil de cineaști din Republica Moldova, care cu forța proprie documentarului — unul dintre cele mai puternice instrumente ale cinematografiei moderne aduce fraților noștri adevărul despre confruntarea Republicii Moldova cu forțele naționalsovine și procomuniste din Transnistria. În componența grupului activează cunoscuți maeștri ai documentarului — Vlad Druc, Iulian Florea, Mircea Chistruga etc. Pe parcurs lor li se alătură și mulți colegi din România.

Cineaștii de la noi au acumulat un vast și variat spectru de materiale cinematografice și video documentare turnate în timpul deplasărilor, multe și periculoase, pe frontul de răsărit — pe pozițiile și în tranșeele apărătorilor integrității Republicii Moldova. Secvențele, aduse în România, conțin tot adevărul despre calvarul poporului nostru în confruntarea cu forțele rosucafenii (adică procomunistenaționaliste), ce intenționează cu tot dinadinsul să-și facă pentru vecie din Transnistria un cap de pod, să albă la îndemînă acest cuțit gata pentru a fi implintat în orice moment în spatele popoarelor din Europa de Sud-Est, care din anumite motive nu vor place autorităților de la Kremlin. Acum, însă, peliculele conțin numeroase episoade zguduitoare de genocid feroce contra poporului care a dat nume Republicii noastre — oameni mutilați, case distruse, zeci și zeci de morți, torturați, rîuri de lacrimi, puhoale de belenari...

Începutul acțiunii datează cu ziua plină de iale de 28 iunie. Secvențele cinematografice și video au fost derulate atunci la Iași, unde au mai fost reluate de cîteva ori. Apoi a urmat Suceava — orașul-cetate de scaun al domnitorilor Țării Moldovei, unde succesul acțiunii a fost tot atît de impresionant, iar în ajunul și în ziua canonizării lui Ștefan cel Mare și Sfînt — 2 iulie curent — peliculele au fost vizionate de sute și sute de spectatori de la Putna — comuna, unde se află mănăstirea-cititorie a marelui nostru domnitor și unde odihnesc rămășitele pămîntești ale celui care a dus departe de hotarele micii sale țări faima ei de apărător al creștinătății de barieră de netrecut în calea turcilor spre inima Europei. În zilele apropiate vor urma alte orașe și localități din România.

Cum se desfășoară acțiunea ca atare? Centrele de cultură, căminele culturale, cinematografele oferă grupului de cineaști moldoveni o sală de spectacole pentru 2,5 — 3 ore. În acest răstimp cei adunați (nu a fost caz să încapă toți dintr-o dată în sală) vizionează peliculele cinematografice, video, comentate de autorii lor. După aceasta începe comunicarea ca atare între spectatori și cineaști, se răspunde la sute de întrebări, se formulează opinii, se expun doleanțe, se exprimă compătimire, compasiune, se înfierează atacul ghekacepiștilor asupra realizărilor Republicii Moldova, dobîndite pe calea suveranității și independenței...

Acțiunea întreprinsă de cineaștii de la Chișinău s-a dovedit a fi oportună în scopul informării documentare a fraților noștri asupra durerii care a lovit atît de crunt în trupul Republicii Moldova, mică, însă setoasă de libertate.

V. BUCATARU,
cineast, conducătorul grupului.

PE LINIA ÎNTÎI

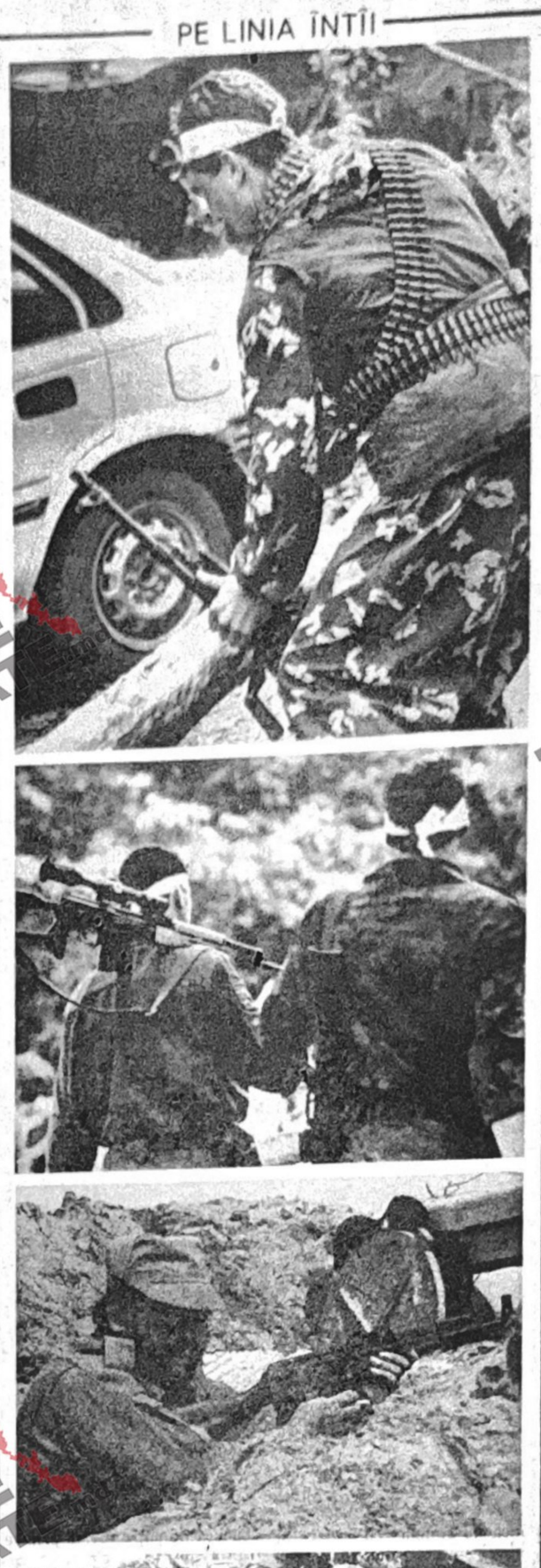

Fotografii de A. SIMANOVSCHI și T. STEFAN

Declarația dlui Adrian Năstase

După cum s-a mai comunicat, vineri, 3 iulie, a avut loc la Moscova întîlnirea cvadripartită a miniștrilor afacerilor externe ai Moldovei, României, Rusiei și Ucrainei, consacrată examinării situației din raioanele de est ale Republicii Moldova.

Înainte de plecarea spre București, ministrul afacerilor externe al României, dl. Adrian Năstase, a făcut o declarație corespondentului Rompres, pe care o reproducem într-o variantă prescurtată:

În cadrul reuniunii — a subliniat șeful diplomației române — am încercat să reevaluăm situația de criză din Moldova, să vedem implicațiile practice ale deciziilor întîlnirii la nivel înalt de la Istanbul și, de asemenea, să evaluăm starea de fapt în vederea luării de măsuri practice pentru oprirea operațiunilor militare.

Noi — preciza ministrul de externe al României — trebuie să încurajăm în continuare linia moderată, linia spre dialog, chiar dacă uneori avem sentimentul că există o anumită complicitate cu alte grupuri de presiune din Rusia. Trebuie să încercăm, printr-un efort de răbdare prelungită, să facem cunoscută situația reală și să distrugem imaginile false care sînt difuzate, în special, prin canalele mass-media de la Moscova. Cred că ideea creării unui grup comun pentru presă și informații, care să difuzeze mesaje și informații avînd girul «celor patru» ar fi de mare folos. Aceasta este una dintre propunerile pe care le-am făcut mai demult și pe care o reiau. În caz contrar, există pericolul să intrăm într-o fază de dezinformare generalizată, într-un război informațional.

Am fost întrebat de ce participăm la aceste negocieri. Am răspuns foarte clar și repet aceste lucruri. România trebuie să aleagă: fie că participăm la acest conflict prin diplomați români, fie — în caz contrar — cu sau fără voia noastră, lucru clar pentru toată lumea, prin voluntari români. Problemele din Moldova nu ne pot lăsa fără reacții pe noi cei din România, fără să simțim tot ce este rană dincolo de Prut. Noi preferăm să participăm diplomatic pentru a opri evoluțiile de tip conflictual, de tip violent, aceasta fiind o dovadă de înțelepciune românească, [illegible] ca și cei care ne [illegible] întrebări să înțeleg[illegible] participării noastre, [illegible] formă, la încercarea [illegible] rezolva cît mai curînd [illegible] tul din raioanele de est [illegible] Nistrului.

Referindu-se la [illegible] care a avut-o, la [illegible] reuniunii cvadripartite, [illegible] Gilberto Schichter, [illegible] siunii ONU, dl. Adrian Năstase a precizat: [illegible] important că am fost [illegible] bilitatea de a-i [illegible] ful misiunii ONU [illegible] Moscova, reușind să [illegible] traseul acestei [illegible] nă la New York. [illegible] stru este ca domnia sa [illegible] gă cît mai urgent [illegible] pe care trebuie să [illegible] measică pentru Secretar[illegible] neral al Națiunilor Unite [illegible] prezinte concluzii [illegible] că la o rezolvare [illegible] pidă a crizei.

A fost expus cu [illegible] lor punctul de vedere [illegible] mâniei în legătură cu [illegible] tul, prezentînd [illegible] noastre și arătînd [illegible] că unui dintre elemente [illegible] destabilizare, poate [illegible] important, este prezenț[illegible] statutul legitim, a [illegible] 14-a pe teritoriul [illegible] că noi considerăm că [illegible] cesar ca negocierile [illegible] publica Moldova și [illegible] Rusă, în legătură cu [illegible] acestei armate pînă [illegible] gerea sa completă de [illegible] toriul Moldovei, să [illegible] cît mai curînd, cum [illegible] în comunicatul de la [illegible] ci în următoarele [illegible] Lucrurile acestea trebuie [illegible] fie foarte clare.

Am discutat pe [illegible] nie și cu dnii miniștri [illegible] rev, Zlenko și Tiu[illegible] din nou aceste gînduri [illegible] noastre. Am înțeles de [illegible] ministru Andrei Năstase [illegible] echipa de negociatori [illegible] deja pregătită pentru [illegible] tratative. De asemenea [illegible] șinău este pregătită [illegible] negociatori a Moldovei.

Cred că misiunea [illegible] constituie un element [illegible] pentru o mai mare [illegible] rentă» internațională [illegible] gătură cu ceea ce se [illegible] plă efectiv în Moldova [illegible] siunea ONU deschide [illegible] reastră internațională [illegible] re se poate vedea mai [illegible] re este situația și care [illegible] responsabilitățile.

(Rompres — Moldova-pres).

Dl Maracuța și șansele de pace

După cum a aflat din surse demne de încredere corespondentul agenției Moldova-pres, în cadrul ședinței din 3 iulie curent a prezidiului sovietului suprem al așa-zisei republici moldovenești nistrene, președintele acestuia G. Maracuța și-a exprimat atitudinea față de deciziile la care s-a ajuns în cadrul întîlnirii de la Moscova a președinților Federației Ruse, B. Elțin, și Republicii Moldova, Mircea Snegur.

«Hotărîrile adoptate nu vor avea nici un efect, cum nu l-a avut nici întîlnirea de la Istanbul. Noi vom urma calea pe care am ales-o încă acum doi ani. Sîntem astăzi mai puternici ca niciodată, avem [illegible] tele noastre armate și [illegible] rea unor pături largi de [illegible] lație din Rusia și Ucraina [illegible] important să rezistăm [illegible] tuturor presiunilor [illegible] convins, vor surveni schim[illegible] atît la Moscova, cît și la [illegible] nău. Dacă Elțin va hotărî [illegible] retragă Armata a 14-a, [illegible] retrage numai conducerea [illegible] acei soldați care nu vor [illegible] rămînă la noi. Prin sancțiuni economice vom impune [illegible] va să ne recunoască. Fără [illegible] natural, energie electrică [illegible] combustibil Moldova nu [illegible] rezista multă vreme» — [illegible] menționat G. Maracuța.

ARGUMENT ȘTIINȚIFIC

Istoria românilor

Capitolul XXII

DOMINAȚIA OTOMANĂ ÎN ȚĂRILE ROMÂNE

În istoria relațiilor țărilor române cu Poarta Otomană se disting clar cîteva etape. La început au fost lupte crîncene de apărare, care în cele din urmă au dus la instaurarea unei suzeranități nominale a Porții, exprimată în «capitulațiile» țărilor române față de Poartă. Pentru Țara Românească suzeranitatea nominală otomană a cuprins perioada din timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn (sfîrșitul domniei) și pînă pe la mijlocul secolului XVI, cu toate că au fost unele momente (domnia lui Teodosie), cînd turcii deveniseră adevărați stăpîni ai Țării Românești. Pentru Țara Moldovei suzeranitatea nominală otomană s-a manifestat începînd cu anul 1456 și a durat pînă la 1538. În perioada de timp indicată, țările române reușesc să-și păstreze independența. Mai mult chiar, unii domni români, ca Dan II, Vlad Dracul, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, au căutat pe calea armelor să lichideze independența inițială. În cele din urmă această luptă n-a fost zadarnică, țările române reușind să-și păstreze autonomia deplină.

O altă etapă pe care o putem evidenția în istoria relațiilor țărilor române cu Poarta e perioada de timp de la 1538 și pînă în timpul domniei lui Mihai Viteazul în Țara Românească și Aron Vodă în Moldova, mai precis pînă în toamna anului 1594 cînd domnii români se ridică la luptă împotriva Porții. Schimbările ce au avut loc în raporturile țărilor române cu Poarta în acest timp duc la instaurarea dominației otomane în toate aspectele ei. La această etapă se întărește dependența politică și economică a țărilor române față de Poartă. Totuși, țările române își păstrează autonomia internă deplină și statalitatea.

A treia etapă a raporturilor țărilor române cu Poarta constituie timpul din toamna anului 1594 și primul deceniu al secolului XVII. La această etapă țările române practic au ieșit de sub controlul Porții. Încercarea turcilor de a transforma țările române în pașalicuri la 1595 a eșuat. Totuși, ținînd cont de factorii interni și externi, și în această perioadă de timp țările române au îndeplinit, ce-i drept, nu întotdeauna, unele dări în bani (haraciul) în folosul Porții.

A patra etapă în relațiile țărilor române cu Poarta Otomană își are începutul cu deceniul al doilea al secolului XVII și durează pînă la începutul secolului XVIII, cînd se instaurează dominația turco-fanariotă, care se manifestă din nou în toate aspectele sale.

Acum să vedem care este esența dominației otomane. În țările române ea se deosebește radical de aceeași dominație în țările transformate în pașalic. Țările cucerite de turci pe calea armelor și transformate în pașalicuri și-au încetat existența statală, exercitîndu-se o administrație otomană eficientă, cu legi otomane, cu dregători otomani. Țările române au recunoscut suzeranitatea otomană în baza «capitulațiilor», documente ce prevedeau păstrarea statalității, legilor românești, a domnilor etc.

«Capitulațiile» au fost date de sultanii turci țărilor române datorită faptului că ei și-au dat seama că din punct de vedere material e mai convenabil să păstreze administrația locală. Poarta, de asemenea, a luat în vedere și considerentele de ordin militar și strategic — țările române erau la hotarele de nord ale Imperiului Otoman, unde se aflau și puternicii ei vecini — Polonia și Austria. Intensificarea dominației otomane ducea în mod inevitabil la apropierea de acești dușmani, fapt care, desigur, era foarte neconvenabil Porții. Păstrarea statutului de autonomie a țărilor române s-a datorat în mare măsură și eroismului în lupta cu turcii. Un exemplu concludent în acest sens se referă la anul 1595, cînd turcii încercă traducerea în viață a planului de transformare a țărilor române în pașalicuri. Aceste planuri au fost spulberate de oștile lui Mihai Viteazul.

Deci, din punct de vedere politic dominația otomană a însemnat păstrarea statalității țărilor române, păstrarea institutului domniei și a celorlalte instituții românești a puterii de stat, păstrarea legilor românești etc., iar faptul că turcii recunoșteau hotarele Moldovei și a Țării Românești ne demonstrează faptul că ele n-au fost niciodată părți «componente» ale Imperiului Otoman. Totuși, menționăm faptul ca turcii au atentat la integritatea teritorială a țărilor române, cucerind la 1484 Cetatea Albă și Chilia cu raioanele din împrejurimi și formînd două raiale. În 1595 turcii mai rup o bucată din teritoriul Moldovei cu Ismailul, la 1622 formează raiaua cu centrul în orașul Reni, apoi la 1715 mai rup o bucată din Nordul Moldovei și formează raiaua Hotinului. Dacă pînă la începutul secolului XVIII numai Poarta rupea bucăți din teritoriile române, fiind în satre să nu cedeze tendințelor anexioniste ale Poloniei sau Austriei (negocierile de la Viena din 1688 și de la Karlowit din 1698—1699), în 1718 prin tratatul de la Passarowitz Austria anexează Oltenia (retrocedată Țării Românești după pacea de la Belgrad în 1739), la 1775 Poarta cedează Austriei Bucovina, iar la 1812, Rusiei îi cedează Basarabia. Deci, din acest punct de vedere dominația otomană a însemnat nesiguranță pentru integritatea teritorială a țărilor române.

Din punct de vedere economic și financiar țările române au fost supuse unei serii de obligații în folosul Porții Otomane. Moldova și Țara Românească trebuiau să plătească o dare anuală numită haraci. Inițial haraciul însemna prețul răscumpărării păcii, apoi turcii tot mai mult aveau pretenția că haraciul e plata pentru pămîntul care, chipurile, aparținea sultanului. Suma haraciului plătit de țările române varia, avînd în linii generale tendință de creștere pînă la sfîrșitul secolului XVI, fiind micșorat în secolul următor. Plata haraciului trebuia îndeplinită numaidecît — refuzul de a plăti însemna de fapt starea de război între țările române și Poartă. O altă stare în bani era tributul extraordinar, perceput de Poartă în legătură cu necesitățile militare. Deoarece turcii duceau foarte des războaie, și acest tribut extraordinar trebuia des plătit.

Deosebit de grele pentru țările române erau peșcheșurile, cadourile, cum le zice D. Cantemir, «daruri de bună voie, iar în realitate, înseamnă o stoarcere în plus în folosul nesățioasei lăcomii a lor», în bani. Peșcheșurile erau obligatorii atunci cînd la Poartă se trimitea haraciul, la sărbătoarea musulmanilor bairam, la ocuparea tronului de un nou sultan etc. Domnii țărilor române, de asemenea, trebuiau să plătească peșcheșuri atunci cînd primeau firmanul de investire la scaunul țării. Poarta a mai stabilit și o plată—marele mucarer—pentru confirmarea domnilor în scaunele lor, confirmare ce se făcea la trei ani de domnie. Mai era și micul mucarer, pentru confirmările anuale, însă cheltuielile erau mult mai mici.

Deosebit de costisitoare erau rusveturile — mita oferită demnitarilor otomani de către domnii români pentru a-și păstra scaunele. Această mită era oferită și de pretendenții la scaun sau cînd un domn din Moldova voia să-l lipsească de scaun pe cel din Țara Românească sau invers. Turcii mizau pe aceste tendințe și, în fine, rezolvau problema pozitiv pentru acel ce plătea mai mult.

În afară de bani țările române erau obligate să îndeplinească și diferite contribuții în natură — produse alimentare (prin animale, miere etc.) și materiale de construcție (lemn). Deci, din punct de vedere economic și financiar dominația otomană însemna un sistem bine organizat de Poartă pentru jefuirea țărilor române.

Domnii țărilor române mai aveau și o serie de obligații militare față de Imperiul Otoman. Izvoarele documentare ne dau o serie de informații referitoare la participarea domnilor români cu oști în campaniile militare ale turcilor asupra Transilvaniei, Ungariei, Poloniei, Rusiei. În legătură cu această obligație e necesar de menționat faptul că în țările române lipsea «darea sîngelui», obligație a țărilor transformate în pașalicuri și consta în predarea unui anumit număr de copii minori otomanilor. În afară de aceasta domnii români erau obligați să prezinte mijloace de transport (căruțe, cai, boi), pentru necesitățile oștirii otomane. O obligație tot cu caracter militar era și obligația domnilor de a da la cererea turcilor lucrători pentru construirea de cetăți noi pe teritoriile cucerite sau de a le repara pe cele vechi. De asemenea cînd pe teritoriile țărilor române treceau trupele otomane, domnii erau obligați să repare podurile și drumurile, să asigure oastea otomană cu furaje și alimente.

Dar ce înseamnă dominația otomană din punctul de vedere al promovării politicii externe independente de domnii țărilor române? Unul din însoțitorii lordului Raget la începutul secolului XVIII menționa că după ce Moldova s-a supus turcilor, Poarta a recunoscut după domni toate drepturile suverane în țara lor în afară de dreptul de a declara război și a bate monedă. Și D. Cantemir ne informează că «a dispărut în timpul domniei fiului său Bogdan (fiul lui Ștefan cel Mare — I.E.) raza cea mai de seamă a gloriei Moldovei, puterea absolută a domnitorului, dreptul lui de a face război și pace... De a declara război, a încheia pace, a semna tratate, a face legături politice prin soli cu principii statelor vecine — toate aceste drepturi s-au luat domnitorilor Moldovei». Același D. Cantemir ne comunică că domnii Moldovei, primind firmanul de investire la scaunul țării, primeau și indicații de la vizir referitoare la datoria de a avea «prieteni comuni cu noi, dușmanii noștri să fie și dușmanii tăi». Izvoarele documentare ne vorbesc despre faptul că pînă la Petru Rareș domnii Moldovei duceau o politică externă independent de voința sultanului. Un primul document care ne vorbește de pretențiile Porții de a reprezenta țările române pe arena internațională e scrisoarea sultanului turc din anul 1531 adresată regelui polon. În scrisoare se afirmă că domnii Moldovei și Țării Românești sînt «robii» sultanului care plătesc tribut și că ei au primit ordin să nu trimită soli în alte țări și nici să nu-i primească dacă ei ar veni în vreo țară. Concomitent sultanul îi avertiza pe rege că în toate problemele urmează să se adreseze la Poartă, nu domnilor români. Petru Rareș n-a ținut cont de avertizările sultanului și a continuat acțiunile în vederea formării unei coaliții antiotomane a țărilor europene. Aceste acțiuni n-au rămas fără răzbunarea cuvenită la Poartă, care a organizat la 1538 pedepsirea lui Rareș.

În a doua jumătate a secolului XVI domnii români, în consimțămîntul Porții, întrețineau legături cu alte state. Astfel, în octombrie 1569 Domnul Moldovei Bogdan Lăpușneanu a încheiat un tratat de supușenie și credință cu regele polon Sigizmund II. Totuși, era și o convenție secretă care prevedea că în caz de un conflict dintre Polonia și Imperiul Otoman Moldova va adera la Polonia. Așadar domnii români și în condițiile dominației otomane, în taină față de Poartă, puteau duce o politică independentă de ea, politică îndreptată spre lichidarea acestei dominații și recăpătarea independenței depline. Această afirmație este valabilă și pentru perioadele următoare ale dominației otomane.

osPă

Din punct de vedere al dezvoltării culturii țărilor române dominația otomană s-a manifestat la fel în mod deosebit. Cele trele principale de cultură din Moldova și Țara Românească aveau de suferit numai în timpul operațiilor militare și nu numai din partea turcilor și tătarilor, ci și din partea creștinilor ortodocși — caraților și a creștinilor catolici — polonilor, austriecilor. Din cîte se cunoaște pînă acum, turcii n-au avut niciodată pretenții asupra limbii vorbite în țările noastre: slavona, româna, greaca n-au constituit obiectul atenției Porții. De asemenea, domnii români au putut să organizeze școli unde se preda în slavonă, școli latine, școli cu predarea în limba greacă sau academii unde se studiau toate aceste limbi. Trecerea la limba română ca limbă oficială pe timpul lui Petru Rareș și al lui Vasile Lupu n-a întîmpinat nici o observație din partea Porții Otomane. Domnii țărilor române au organizat tipografii și tipărirea cărților, au construit biserici și mănăstiri, unde s-au copiat manuscrise bogat ornamentate.

Ion EREMIA

candidat în istorie, conferențiar superior la catedra de istorie a românilor a Universității de Stat din Moldova

PE LINIA ÎNTÎI

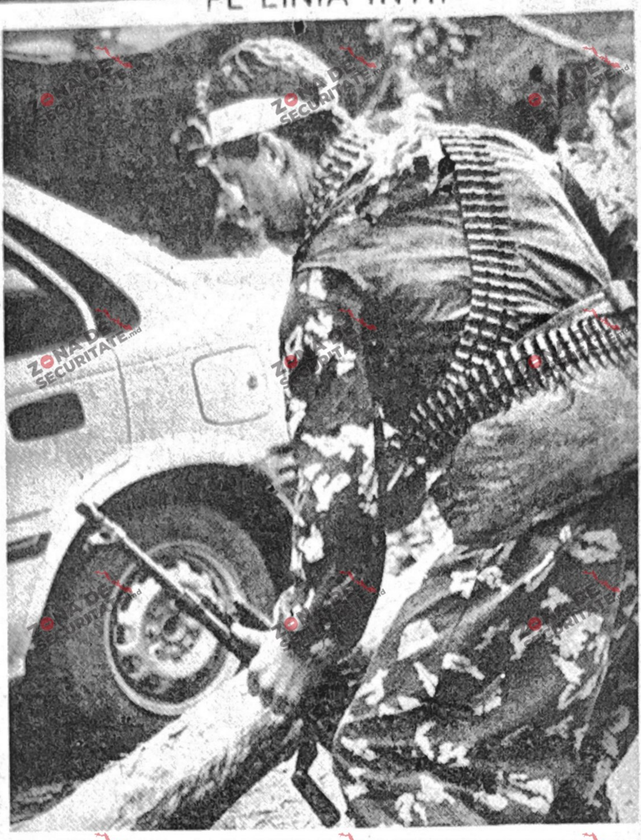

Fotografii de A. SIMANOVSCHI şi T. STEFAN